

บทความที่ :

Article :

4

พัฒนาการของด่านพรมแดนและการปรับตัว
ของคนชายแดนท่าลี่ จังหวัดเลย
พ.ศ. 2449-2561

Development of Border Crossing Checkpoint and
Adaptation of Border People in Thali,
Loei Province, From 1906 to 2018

นพพล แก่งจำปา*

Nopphon Kaengjampa*

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [Faculty of Humanities and Social Sciences, Maha Sarakham University];
E-mail: nopphon@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายพัฒนาการของด่านพรมแดนและการปรับตัวของผู้คนชายแดนท่าลี่ จังหวัดเลยในช่วงปี พ.ศ.2449-2561 การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากประชาชนในพื้นที่ จำนวน 42 คน ควบคู่กับข้อมูลจากเอกสารราชการ ผังเมืองและแผนพัฒนาชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแผนที่ชุมชน วิเคราะห์ประเมินค่าข้อมูลโดยวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ และนำเสนอรายงานการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าด่านพรมแดนท่าลี่ จังหวัดเลย มีพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงสำคัญใน 3 ช่วงเวลา ได้แก่ การเกิดขึ้นของพรมแดนจากการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2449 การเปลี่ยนแปลงการปกครองของ สปป.ลาวในปี พ.ศ. 2518 และการเปลี่ยนแปลงจุดผ่านแดนในปี พ.ศ. 2547 โดยด่านพรมแดนส่งผลให้ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งกลายเป็นพื้นที่ซึ่งมีพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้คนชายแดนปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงโดยเป็นแรงงาน ผู้ประกอบการค้าปลีกและการขนส่ง ลงทุนธุรกิจบริการที่พัก รวมถึงขับเคลื่อนความเป็นชายแดนให้ชุมชนมีความสำคัญในกระแสการพัฒนาชายแดน

คำสำคัญ: ชายแดน; ด่านพรมแดน; คนชายแดนท่าลี่

Abstract

The study aims at explaining the development of border crossing checkpoint and adaptation of border people in Thali Loei province from 1906 to 2018. The study adopted qualitative research method. Data were collected by means of interview and group discussion as oral history method obtaining from 42 border people as well as other relating official documents, city plan, and community development plan. The research instruments were interview questions, discussion topics, and community mapping. The analysis was gathered from historical criticism and presented in descriptive writing style. The study shows that the development of Thali border crossing checkpoint was divided into three periods of time: 1) the border rising from negotiations between Siam and France in 1906, 2) Laos officially becoming the Lao People's Democratic Republic in 1975, and 3) the change of the border location in 2004. The border crossing checkpoint made changes in the border community in terms of economic and social dynamics. As a result, it causes adaptations of labouring, retail, transportation, hospitality, and in the meanwhile stressing the border identity regarding its development.

Keywords: Border; Border Crossing Checkpoint; Thali Border People

บทนำ

“ด่านพรมแดน” ในการให้ความหมายของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หมายถึง ด้านที่ตั้งขึ้นไว้โดยกฎกระทรวง ณ ทางอนุมัติ เพื่อตรวจของที่ขนส่งโดยทางนั้น (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ซึ่งโดยมากจะตั้งตรงจุดผ่านแดนหรือ ช่องทางที่เปิดระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน

ในบริบทเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) แม้จะมีความเชื่อว่า “พรมแดน” (Border) ภายใต้นโยบายที่ยึดเอารัฐชาติ อาณาเขต และพื้นที่เป็นบรรทัดฐาน ได้ถูกท้าทายอย่างหนักจากกิจกรรมการค้าขายแลกเปลี่ยน การเคลื่อนไหลข้ามพรมแดนไปมาของผู้คน สินค้า และวัฒนธรรม รวมทั้งรัฐชาติเองก็ถูกแปรสภาพให้กลายเป็นเพียงกลจักรหนึ่งทางการค้าของโลกยุคโลกาภิวัตน์ (เป็นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2545: 3-4) ถึงกระนั้น ใ่ว่านอำนาจและบทบาทของพรมแดนและด่านพรมแดนที่มีต่อวิถีชีวิตผู้คนในบริเวณชายแดนจะสูญสิ้น หรือจะอนุญาตให้ผู้คนในบริเวณชายแดนเดินทางเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนได้โดยอิสระ เพราะตลอดแนวพรมแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ต่างถูกรายล้อมด้วยด่านพรมแดนจำนวนมากถึง 89 แห่ง (กฎกระทรวงกำหนดด่านศุลกากรและด่านพรมแดน, 2560) ซึ่งนับวันจะเพิ่มบทบาทและความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ

ด้วยกรอบการพิจารณาชายแดนในฐานะพื้นที่ซึ่งปฏิบัติการของอำนาจรัฐมีขีดจำกัดและให้ความสำคัญกับศักยภาพในการต่อรองอำนาจของผู้คนชายแดน (Walker, 1999; Sangkhamanee, 2006; ยศ สันตสมบัติ, 2555) ส่งผลให้ “ด่านพรมแดน” ซึ่งเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการจัดระเบียบผู้คน สินค้า และวัฒนธรรมข้ามพรมแดนไม่ได้รับการพิจารณาถึงอิทธิพลที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คนชายแดนมากนัก มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับด่านพรมแดนอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการประเมินความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจชายแดนเสียมากกว่า เป็นต้นว่า งานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์ และ บัญชา พุฒินากุล ที่ศึกษา “ผลกระทบของการพัฒนาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกที่มีต่อประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร” พบว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนที่เกิดจากการ

เชื่อมโยงเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออกตะวันตก (East West-Economic Corridor : EWEC) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพภายในเมืองและพื้นที่โดยรอบ เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคการผลิตและภาคบริการในเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลสืบเนื่องไปยังปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม (ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์ และบัญชา พุดินนากุล, 2556) หรือ งานวิจัยของวิศรุต รัชกุล และณัฐภูมิ ปริยวนิตย์ เรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชุมชนเมืองชายแดนอันเนื่องมาจากสะพานมิตรภาพไทยลาว เมืองนครพนม” ที่พบว่า การเปิดใช้งานสะพานมิตรภาพได้เปลี่ยนเมืองนครพนมจากการเป็นเมืองการเกษตรและพักอาศัยสู่การเป็นเมืองการค้าชายแดน พื้นที่พาณิชย์ใจกลางเมืองเดิมเป็นอาคารเพื่อพักอาศัยกลายเป็นอาคารพาณิชย์และอาคารธุรกิจประเภท โรงแรม หอพัก และอพาร์ทเมนต์เพื่อรองรับการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (วิศรุต รัชกุล และณัฐภูมิ ปริยวนิตย์, 2557) เป็นต้น ทั้งๆที่ การดำรงอยู่ของด่านพรมแดนในแต่ละพื้นที่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของผู้คนชายแดน ด่านพรมแดนเปรียบเสมือนสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของความเป็นชายแดน รวมถึงการปรับเปลี่ยนด่านพรมแดนจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งย่อมกระทบต่อภูมิทัศน์ความเป็นชายแดนและปฏิบัติการข้ามพรมแดนอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้

บทความนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะอธิบายพัฒนาการของด่านพรมแดน และการปรับตัวของผู้คนชายแดน โดยเลือกชุมชนชายแดนท่าลี่ จังหวัดเลยเป็นพื้นที่ศึกษา ด้วยเหตุผลที่ภาพรวม “งานชายแดนศึกษา” ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาชายแดนที่มีความเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจในการเชื่อมต่อการค้าในระดับภูมิภาคเป็นความสำคัญ ทำให้พื้นที่ชายแดนในลักษณะอื่นไม่ได้รับความสนใจในการอธิบายความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ชายแดนเท่าที่ควรซึ่งทำให้อยู่ในสถานะดังกล่าว ประการต่อมา จังหวัดเลยเป็นจังหวัดชายแดนซึ่งมีด่านพรมแดนมากที่สุดของประเทศ คือ 9 แห่ง (แบ่งเป็นจุดผ่านแดนถาวร 4 แห่งและจุดผ่อนปรน 5 แห่ง) (กฎกระทรวงกำหนดด่านศุลกากรและด่านพรมแดน, 2560) และด่านพรมแดนท่าลี่เป็นด่านที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตผู้คนในบริเวณชายแดนมากที่สุด พิจารณาได้จากมูลค่าการค้าชายแดนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558-2561 ที่มีมูลค่าเฉลี่ยสูงถึง 7,000 ล้านบาท (ด่านศุลกากรท่าลี่, 2562) อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของสะพานมิตรภาพน้ำ

เหืองไทย-ลาว ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าไปยังแขวงไซยะบุรี สปป.ลาว และสามารถเชื่อมไปถึงเมืองเชียงรุ่งของจีน ตลอดจนเป็นทางผ่านไปยังแขวงหลวงพระบางซึ่งเป็นมรดกโลก เหตุตั้งนั้นการศึกษาพัฒนาการของด่านพรมแดนและการปรับตัวของผู้คนชายแดนท่าลี่ จังหวัดเลย จึงมีความสำคัญ ทั้งนี้มิใช่เพียงการสร้างความสะดวกต่อสภาพการณ์ความเปลี่ยนแปลงชายแดนรอบด้านมากขึ้นเท่านั้น แต่ผลการศึกษาที่ได้ อาจใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาชายแดนต่อไปด้วย

จุดประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาพัฒนาการของด่านพรมแดนและการปรับตัวของผู้คนชายแดนท่าลี่ จังหวัดเลย พ.ศ.2449-2561

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาพัฒนาการของด่านพรมแดนและการปรับตัวของ คนชายแดนท่าลี่ จังหวัดเลยตั้งแต่การเกิดขึ้นของพรมแดนจากการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในปีพ.ศ.2449 จนถึงปี พ.ศ.2561 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชุมชนชายแดนท่าลี่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาภายใต้ความร่วมมือในภูมิภาค

ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการศึกษาในชุมชนชายแดน 2 หมู่บ้านในเขตอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ได้แก่ บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่จังหวัดเลย ซึ่งเป็นที่ตั้งด่านพรมแดนเริ่มแรกที่ยุคนชายแดนใช้ติดต่อสัมพันธ์กัน และชุมชนบ้านนากระเซิง ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ด้านพรมแดนแห่งใหม่ซึ่งเป็นที่ตั้งสะพานมิตรภาพแม่น้ำเหือง และจุดผ่านแดนถาวรในปัจจุบัน

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เขียนเจาะจง (Purposive Sampling) สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากประชาชนในพื้นที่จำนวน 42 คน จำแนกเป็นประชาชนทั่วไป 30 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ 5 คน และนักธุรกิจท้องถิ่น 5 คน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการ

ปรับตัวภายหลังการเปลี่ยนแปลงด้านพรมแดน แต่ด้วยข้อจำกัดของหน้ากระดาษ ผู้เขียนจึงอ้างอิงบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลในบางส่วนเท่านั้น

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจากประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากเอกสารราชการ ผังเมือง และแผนพัฒนาชุมชน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม แผนที่ชุมชน วิเคราะห์ประเมินค่าข้อมูลโดยวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Criticism) และนำเสนอรายงานการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive)

ผลการศึกษา

ผู้เขียนแบ่งประเด็นการอธิบายรายละเอียดผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. พัฒนาการของด้านพรมแดนท่าลี่ จังหวัดเลย

1.1 กำเนิดชายแดนท่าลี่จากการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ในปีพ.ศ.2449

ในระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบรัฐจารีตแม้จะไม่มีมโนทัศน์เกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน แต่สามารถพบเห็นบันทึกเหตุการณ์ปักปันเขตแดนระหว่างรัฐต่างๆ อยู่เสมอ เช่น การทำสัญญาระหว่างเชียงใหม่กับยางแดงในรัชสมัยพระเจ้ากาวิละ (พ.ศ.2285-2358) ที่ได้ตั้งพิธีสัตยาตามจารีตเมืองยางแดง ล้มควายตัวหนึ่งแล้วผ่าเขาควายเป็นสองซีกๆ หนึ่งให้เมืองยางแดง ซีกหนึ่งให้เชียงใหม่เก็บรักษาไว้ พร้อมกำหนดขอบเขตพระราชอำนาจของทั้งสองรัฐว่าอำนาจของเชียงใหม่สิ้นสุดลงที่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสารวิน ข้ามฝั่งไปแล้วเป็นเขตเมืองยาง (สงวน โชติรัตน์. 2515, 546-547) หรือ ล้านช้างและอยุธยาได้ร่วมกันสร้างพระธาตุศรีสองรัก เพื่อเป็นสักขีพยานแห่งความสัมพันธ์ รวมทั้งแสดงขอบเขตพระราชอำนาจของทั้งสองอาณาจักร

(กรมศิลปากร, 2529, 280) เป็นต้น เพียงแต่ระเบียบความสัมพันธ์เช่นนี้เขตแดนไม่ได้มีความต่อเนื่องกันหรือถือเอาพื้นที่ตลอดแนวชายแดนให้อยู่ใต้อำนาจอธิปไตยทั้งหมด แต่กลับให้ความสำคัญไปที่ “ทางผ่าน” หรือ “ด่าน” โดยมี “นายด่าน” ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลในฐานะการเป็นหลักหมายของเขตอำนาจอธิปไตย ซึ่ง “ด่าน” ที่ว่านี้สามารถใช้ต้นไม้หรือกองหินเป็นหลักหมายบอกเขตได้ ตัวอย่างอันเป็นที่รู้จักกันดีและถูกเอ่ยถึงบ่อยครั้งในเอกสารเกี่ยวกับการสงครามระหว่างสยามกับพม่าคือด่านเจดีย์สามองค์และด่านสิงห์ขร (ธงชัย วินิจจะกุล, 2556, 106) หรือ ข้อมูลในนิทานขุนบรมราชาพงศาวดารเมืองล้านช้างก็มีการกล่าวถึง “ด่าน” สำคัญของอาณาจักรและตำแหน่งนายด่านที่ดูแลที่เรียกว่า “ขุนใหญ่ขอบเมือง” เช่นเดียวกัน ดังความว่า “... ขุนใหญ่ขอบเมืองแก่นท้าว เจ้าเมืองหนองบัว เจ้าเมืองชายขาว เอาด่านสามหมื่น ขุนทั้งมวลฝูงนี้พระยาฟ้าใสให้รักษาขอบเมืองล้านช้างแล...” (กรมศิลปากร, 2545, 156)

ครั้นระเบียบความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงสู่รัฐชาติสมัยใหม่ ขอบเขตของราชอาณาจักรกำหนดอย่างแน่นอนตายตัวบนแผนที่และได้รับการยอมรับจากกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งบ่งบอกถึงอำนาจอธิปไตยและการควบคุมของรัฐเหนือพลเมืองและการล่วงละเมิดเขตแดน (ยศ สันตสมบัติ, 2551, 53) พรมแดนและด่านพรมแดนจึงกลายเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการจัดระเบียบรัฐที่เข้ามากำหนดสถานะความเป็นพลเมือง และกีดกันสิทธิของคนต่างด้าว ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัยและบุคคลแปลกปลอมประเภทอื่นๆ เนื่องจากในระเบียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบรัฐชาติสมัยใหม่ การอยู่หรือเคลื่อนย้ายโดยไม่ได้รับฉันทามติจากรัฐ (Unauthorized Movement) ทั้งภายในและข้ามพรมแดนถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ปกติ และอาจก่อให้เกิดปัญหา (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2545, 2)

ในกรณี “ชายแดนท่าลี่” พื้นที่แห่งนี้ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดเลยไปทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 50 กิโลเมตร มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยใช้แม่น้ำเหืองเป็นเส้นเขตแดน สถานะการเป็นชุมชนชายแดนเกิดขึ้นเมื่อฝรั่งเศสเข้าปกครองลาวและมีการปักปันดินแดนโดยใช้ลำน้ำเหืองเป็นเส้นเขตแดน ตามอนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2446 และอนุสัญญานับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2554, 109-117) ทำให้แม่น้ำเหืองที่เคยเป็นแหล่งทรัพยากรหาอยู่หากินของผู้คนสองฟากฝั่ง และใช้เป็น

เส้นทางสัญจรไปมาระหว่างผู้คนในลุ่มน้ำเหืองกับผู้คนริมฝั่งโขงที่อยู่ทางด้านใต้ กลายเป็นพื้นที่ที่ต้องห้ามไม่ให้ผู้คนใช้สอยหรือเคลื่อนย้ายข้ามไปมา แต่กระนั้น การเกิดขึ้นของพรมแดนในช่วงแรกนี้ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนสองฟากฝั่งไม่มากนัก เนื่องจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าการข้ามพรมแดนแม่น้ำเหืองไปมาหาสู่ระหว่างกันยังทำได้โดยปกติ คนทั้งสองฝั่งของลำน้ำผูกสัมพันธ์เครือญาติเป็นพี่เป็นน้องแต่งงานเกี่ยวดองกันแนบแน่น มีการประกอบพิธีกรรมบุญประเพณีเสมือนชุมชนเดียวกัน ตลอดจนการทำมาหากินที่แต่ละคนต่างมีที่ไร่นากระจายอยู่ทั้งสองฝั่ง โดยไม่จำกัดว่าดินแดนได้แบ่งออกเป็นสองประเทศแล้ว (บุญมา อุ่นมา, 2562, สัมภาษณ์; สมจิณิคุณ พระครู, 2562, สัมภาษณ์)

1.2 การเปลี่ยนแปลงการปกครองของ สปป.ลาวในปี พ.ศ.2518 และ บทบาทของด่านพรมแดนท่าลี่ จังหวัดเลย

ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวดำเนินสืบต่อเนื่องจนถึงช่วงสงครามเย็น ท่ามกลางความขัดแย้งด้านอุดมการณ์การเมืองที่ส่งผลต่อความมั่นคงแห่งรัฐ จึงทำให้ทั้งไทยและลาวขยายอำนาจเข้าควบคุมพื้นที่ชายแดนอย่างเข้มข้นผ่านกองกำลังทหาร และตำรวจชายแดนซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของอำนาจอธิปไตยและแนวเขตของรั้วชาติ ซึ่งในพื้นที่ชายแดนท่าลี่มีกองร้อยตระเวนชายแดนที่ 247 และกองร้อยทหารพราน 2103 เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบหน้าที่ดังกล่าว (ยุทธจักร ปัญญาคำ, 2562: สัมภาษณ์) โดยในปี พ.ศ.2518 การควบคุมพรมแดนทวีความเข้มงวดขึ้นอีกเมื่อลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ การสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เคยมีประสบการณ์ชีวิตในช่วงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนี้เอาไว้ว่า “...ตอนอายุน้อย ลาวไล่ตอนลาวเป็นคอมมิวนิสต์ ผมยังเป็นเด็กน้อยแม่พาไปนอนเฮ็ดให้ปลุกข้าวโพด ปลุกถั่วแดงอยู่ฝั่งภูทางลาวพื้น ไทบ้านนากระเซ้งแต่ก่อนมีไหมีนายอยู่ทางพื้นหลายพื้นที่ที่ชันปานบ้านเฮานี้ พอเขาไล่กะแตกหนีมา บางคร้วกะบ่ทันได้ขายให้พี่ให้น้อง บางคร้วกะทันได้ขาย เดี่ยวนี้อย่าว่าแต่ไปเฮ็ดให้เฮ็ดนาทางพื้น นาสิมน้ำเหียงกะบ่ให้เฮ็ดเขาจับเบิด...” (ปริชา อุ่นมา, 2562, สัมภาษณ์)

ผลที่ตามมาก็คือด่านพรมแดนเริ่มมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนชายแดนมากขึ้น การข้ามพรมแดนไม่สามารถทำได้โดยอิสระอีกต่อไป จากเดิมที่มีจุดข้ามแดนหลากหลายจุดกระจายตัวตามลำน้ำเหืองที่ชาวบ้านสามารถข้ามได้โดยสะดวก

เช่น ทำนบน้ำหน้าวัด ท่าแพในช่วงลำนน้ำแคบ หรือเดินข้ามเวลาในฤดูแล้ง (นิติ ราวงษา, 2562, สัมภาษณ์) ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตมาข้ามในจุดผ่านแดนที่ทางรัฐบาลของทั้งสองประเทศกำหนดขึ้นเท่านั้น ภายใต้สภาวะการณดังกล่าว “ด่านพรมแดนปากห้วย” ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณบ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ ห่างจากอำเภอท่าลี่ไปทางทิศเหนือประมาณ 13 กิโลเมตร ตรงข้ามกับเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรีลี ของ สปป.ลาว ได้มีบทบาทและความสำคัญต่อปฏิบัติการข้ามพรมแดนที่ชายแดนท่าลี่

ปัจจัยที่ทำให้ด่านพรมแดนแห่งนี้มีบทบาทและความสำคัญนั้น คุณสงกรานต์ จารุญศิริ ผู้นำชุมชนบ้านปากห้วยและเป็นคนที่เกิดและดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่โดยตลอด วิเคราะห์ว่ามาจาก ประการแรก ด่านพรมแดนปากห้วยเคยเป็นจุดพักเรือที่ใช้สัญจรไปมาระหว่างผู้คนในลุ่มน้ำเหืองกับผู้คนริมฝั่งโขงมาตั้งแต่อดีต ประการที่สอง สภาพลำน้ำเหืองบริเวณด่านพรมแดนปากห้วยแคบกว่าพื้นที่อื่นๆเอื้อต่อสัญจรข้ามลำน้ำได้โดยสะดวก โดยเฉพาะในฤดูแล้งที่รถยนต์สามารถขับผ่านลำน้ำไปได้โดยไม่ต้องใช้สะพาน ที่สำคัญอีกประการคือด่านพรมแดนปากห้วยตั้งอยู่บนจุดที่สามารถเชื่อมต่อกับถนนสายหลักที่ตัดตรงมาจากตัวอำเภอท่าลี่ (สงกรานต์ จารุญศิริ, 2562, สัมภาษณ์) ภายหลังเมื่อความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองเริ่มผ่อนคลายจากการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น ประกอบกับไทยมีนโยบายเปลี่ยนสนาเป็นสนาการค้าตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 ส่งผลให้ด่านพรมแดนปากห้วยที่มีบทบาทและความสำคัญต่อปฏิบัติการข้ามพรมแดนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 ได้รับความสนใจจากภาครัฐและกลุ่มทุนเอกชนในการเข้ามาพัฒนาและลงทุนทางธุรกิจ กระทั่งในปี พ.ศ.2536 รัฐบาลได้ประกาศให้ด่านพรมแดนแห่งนี้เป็น “จุดผ่านแดนถาวรด้านอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย” (ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องการเปิดจุดผ่านแดนถาวรด้านอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย, 2536, 7) พร้อมกันนั้นก็ส่งผลให้ชุมชนบ้านปากห้วยซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งด่านพรมแดนปรากฏมีการข้ามแดนของแรงงานอย่างคึกคัก การขนถ่ายสินค้าในหลากหลายรูปแบบ ตลอดจนการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม โกดังกักเก็บสินค้า ธุรกิจที่พักและสถานบันเทิงริมย์

1.3 การเปลี่ยนแปลงด่านพรมแดนท่าลี่ จังหวัดเลย ปี พ.ศ.2547

นับตั้งแต่การประกาศให้ด่านพรมแดนปากห้วยเป็น “จุดผ่านแดนถาวรด้านอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย” พื้นที่ชุมชนบ้านปากห้วยกลายเป็นพื้นที่พลุกพล่านไปด้วย

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ การค้าขายและการเลื้อนไหลไปมาของผู้คน สินค้า และวัฒนธรรมข้ามพรมแดน ขณะเดียวกันมีความพยายามในการพัฒนาการข้ามพรมแดนให้มีความสะดวกรวดเร็วเพิ่มมากขึ้นด้วยการวางแผนสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเหืองขึ้น ณ ด้านพรมแดนแห่งนี้ อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดไม่ได้มีการสร้างสะพานขึ้นจริง สะพานและด่านพรมแดนได้ย้ายไปสร้างยังหมู่บ้านนากระเซ็ง ตำบลลอฮี ที่อยู่ถัดขึ้นไปทางต้นน้ำห่างจากบ้านปากห้วยประมาณ 10 กิโลเมตร โดยทางภาครัฐมีเหตุผลหลายประการที่ไม่สร้างสะพานขึ้นที่ด้านพรมแดนปากห้วย เช่น ต้องเสียค่าเวนคืนที่ดินให้แก่ชาวบ้านจำนวนมากทำให้ต้นทุนการสร้างสูงเกินไป ถนนที่เชื่อมกับสะพานนั้นแคบเกินไปขยายได้ยาก เขตร่องน้ำลึกที่แบ่งเขตแดนอยู่ใกล้ฝั่งไทยทำให้เมื่อสร้างสะพานและมีการแบ่งพรมแดนกันตรงกึ่งกลาง ลาวอาจจะเสียเปรียบเพราะพรมแดนได้ยื่นเข้าไปยังฝั่งลาวมากกว่าเดิม เป็นต้น แต่ชาวบ้านปากห้วยต่างเชื่อว่า เป็นเพราะการต่อรองทางธุรกิจและชัยชนะของนักธุรกิจที่ไปซื้อดินในพื้นที่บ้านนากระเซ็งไว้แล้วต่างหาก จึงไม่เกิดการสร้างสะพานขึ้นในที่แห่งนี้ (นัย ภาจำรงค์, 2562, สัมภาษณ์; สกรานต์ จำรูญศิริ, 2562, สัมภาษณ์) พร้อมกับทั้งความมุ่งงสงสัยไว้ให้ชาวบ้านและผลกระทบต่องิวิการดำเนินชีวิตเมื่อมีการย้ายสะพานและด่านพรมแดนไปยังที่แห่งใหม่

โดยสะพานข้ามแม่น้ำเหืองเริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2546 และเสร็จพร้อมเปิดใช้งานอย่างเป็นทางการในวันที่ 28 ตุลาคม ปี พ.ศ. 2547 ในวันเปิดสะพานมีนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยและนายสมสหवाद เล่งสะหวัดรัฐมนตรีต่างประเทศลาวในขณะนั้นเป็นประธานในพิธี (นันทิศา พวงทอง, 2547, 14) สะพานแห่งนี้ใช้งบประมาณในการสร้างรวมทั้งสิ้น 43.07 ล้านบาท เป็นหนึ่งในโครงการพัฒนา เครือข่ายคมนาคมเชื่อมโยงไทย-ลาวตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี – เจ้าพระยา – แม่น้ำโขง (Ayeyarwady – Chao Phraya – Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์จากความแข็งแกร่งและความหลากหลายของทั้งห้าประเทศสมาชิก คือ กัมพูชา สปป.ลาว เวียดนาม เมียนมาร์ และไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างสมดุลและเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยสะพานสะพานมิตรภาพน้ำเหืองไทย-ลาวที่สร้างขึ้นเชื่อมต่อเส้นทางกับทางหลวงหมายเลข 4 Route 4 (Laos) ในแขวงไชยะบูลี ซึ่งสามารถเดินทางไปยังเมืองเมืองแก่น

ท้าวและเมืองหลวงพระบางควบคู่กันนั้นก็ได้มีการประกาศให้พื้นที่แห่งนี้เป็นจุดผ่านแดนถาวรไปพร้อมกัน (ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องการเปิดจุดผ่านแดนถาวรสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเหืองไทย-ลาว บ้านนากระเซิง ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย, 2547) ด้านพรมแดนที่เปลี่ยนไปส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนชายแดนค่อนข้างมากโดยเฉพาะผู้คนในชุมชนชายแดนซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งด้านพรมแดนทั้งเก่าและใหม่

2. การปรับตัวของผู้คนชายแดนท่าลี่ จังหวัดเลย

ในการศึกษาขอบเขตอิทธิพลของพื้นที่ชายแดนโดยพิจารณาจากเครือข่ายสังคมบริเวณชายแดนของ Michiel Baud และ Willem Van Schendel ได้จำแนกพื้นที่ชายแดน ออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1) ใจกลางชายแดน (Border Heartland) คือพื้นที่ริมพรมแดนสองฝั่งที่ซึ่งปฏิบัติการข้ามพรมแดนมีความเข้มข้นพลุกพล่านไปด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การค้าขายและการเคลื่อนไหลไปมาของผู้คน สินค้า และวัฒนธรรมข้ามพรมแดน 2) พื้นที่รอยต่อหรือรัศมีของชายแดน (Intermediated Borderland) คือย่านธุรกิจที่ขยายตัวมาจากใจกลางชายแดนรวมทั้งหมู่บ้านที่ชนชายแดนตั้งรกรากทำการเกษตรแต่เดิม แต่ในปัจจุบันกลับกลายเป็นจุดพักสินค้าและแหล่งพักพิงของแรงงานข้ามชาติที่รอจังหวะในการข้ามพรมแดน และ 3) ชายขอบรอบนอกของชายแดน (Outer Borderland) ที่ซึ่งอิทธิพลของชายแดนเริ่มจางลงความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายดำเนินไปอย่างหลวมๆ และชายแดนมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของชาวบ้านค่อนข้างน้อย (Baud and Van Schendel, 1997, 221-223) บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งด้านพรมแดนคงเปรียบได้กับใจกลางชายแดน (Border Heartland) ที่อิทธิพลความเป็นชายแดนมีความเข้มข้น

2.1 “จากใจกลางสู่ชายขอบของชายแดน”: กรณีชุมชนบ้านปากห้วย

“ปากห้วย” มีที่มาจากที่ตั้งของหมู่บ้านที่เป็นบริเวณปากลำห้วยหลายสายไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเหือง ไม่ว่าจะเป็น ห้วยลาด ห้วยเสียว หรือห้วยเสือโข่ง ในช่วงปี พ.ศ. 2536 ที่มีการประกาศเปิด “จุดผ่านแดนถาวรด้านอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย” นั้น สิ่งที่เป็นผลสืบเนื่องตามมาก็คือการขยายตัวทางการค้าและธุรกิจชายแดนที่เข้ามามีส่วนสัมพันธ์

กับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะธุรกิจการค้าไม้ข้ามชาติที่นำเข้าไม้จากประเทศลาวเข้ามาขายยังประเทศไทย หรือใช้พื้นที่ชายแดนเป็นโรงงานแปรรูปเพื่อส่งออกต่อไปยังประเทศที่สาม มีนายทุนทั้งในท่าลี่และต่างถิ่นเข้ามาลงทุนสร้างโรงงานแปรรูปไม้และโกดังเก็บไม้ในพื้นที่จำนวนมาก มีการกว้านซื้อที่สองผากฝั่งลำน้ำเหืองเพื่อเก็งกำไรทำให้ราคาที่ดินในหมู่บ้านเพิ่มสูงขึ้นจากราคาหลักหมื่นต่อไร่เพิ่มเป็นหลักแสน และหลักล้านในปัจจุบัน (สงกรานต์ จำรูญศิริ, 2562, สัมภาษณ์)

นักธุรกิจค้าไม้คนสำคัญซึ่งเป็นผู้รู้จักกันดีในชุมชนคือ “คุณนายกาหลง” ข้อมูลการสัมภาษณ์ชาวบ้านหลายรายให้การตรงกันว่า “คุณนายกาหลง” เป็นนักธุรกิจคนแรกๆ ที่เข้ามาลงทุนค้าขายในชุมชน และสามารถสะสมทุนกระทั่งมีโรงไม้กระจายตัวอยู่ทั่วทั้งสองฝั่งแม่น้ำเหือง มากกว่ากลุ่มทุนอื่น ๆ จากธุรกิจที่รุ่งเรือง “คุณนายกาหลง” ได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน เช่น บริจาคเงินสร้าง ตลาด โรงเรียน ศาลาวัด เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ขอความอนุเคราะห์ให้พื้นที่บางแห่งของหมู่บ้านสำหรับเก็บไม้ที่ล้นเกินมาจากโรงงานที่มี นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักธุรกิจอีกหลายรายไม่ว่าจะเป็นทุนในพื้นที่ท่าลี่ที่เริ่มต้นจากการรับซื้อสินค้าการเกษตร เช่น ฝ้าย ถั่ว งา ก่อนจะเปลี่ยนมาทำการค้าไม้ อาทิ สุทัศน์พาณิชย์, หจก.อุดมพรไทย-ลาวการเกษตร หรือ ทุนต่างถิ่นและข้ามชาติ เช่น หจก. กรัตนกิจการค้า, หจก.เมืองเลยจันทร์พาณิชย์, วีโอเอก, ข.การช่าง, บิ๊กโฮม เป็นต้น (นัย ภาจำรงค์, 2562, สัมภาษณ์)

สำหรับชาวบ้านในชุมชนได้ปรับตัวเพื่อรับกับความเปลี่ยนแปลงโดยเข้าไปมีส่วนสัมพันธ์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการค้าขายข้ามพรมแดนในลักษณะการปล่อยเช่าที่ดินตามแนวแม่น้ำเหืองและแนวถนนท่าลี่-ปากห้วยเพื่อสร้างโรงงานและโกดังกักเก็บสินค้า มีชาวบ้านปากห้วย ประมาณ 7-10 ครัวเรือนที่ปล่อยให้นายทุนเข้ามาเช่าที่เพื่อสร้างโกดังเก็บไม้ซึ่งนอกจากจะได้ประโยชน์จากค่าเช่าแล้วในสัญญายังระบุถึงการห้ามรื้ออาคารเมื่อหมดอายุสัญญาเช่า ทำให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากตัวอาคารที่หลงเหลือไว้อีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ชาวบ้านยังเป็นแรงงานในการขนถ่ายไม้ แปรรูปไม้เพิ่มเติมรายได้ที่มาจากการทำงานการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก กล่าวกันว่าในช่วงธุรกิจค้าไม้เฟื่องฟูชาวบ้านปากห้วยต่างเข้าไปทำงานในโรงงานไม้แทบทั้งนั้น และไม่เพียงชาวบ้านในชุมชน การขยายตัวของเศรษฐกิจชายแดนยังทำให้แรงงานชาวลาวที่ข้ามพรมแดนข้ามมารับจ้างในกิจการค้าและแปรรูปไม้ด้วยเช่นกัน รวมไปถึงการจ้างงาน

ในภาคการเกษตรที่แรงงานชาวลาวต่างเข้ามารับจ้างเหมาดำนา เกี่ยวข้าว เก็บเกี่ยว ข้าวโพด มันสำปะหลัง กรดียง หรือกิจกรรมเศรษฐกิจอื่นๆ ทำให้ในช่วงสิ้นเดือนหรือช่วงที่ได้รับเงินค่าตอบแทนจากการทำงานนั้น การใช้จ่ายใช้สอยในชุมชนบ้านปากห้วย เป็นไปอย่างคึกคัก ตลาดบ้านปากห้วยที่เคยเป็นเพียงพื้นที่ที่ชาวบ้านไม่ถนัดทำกับข้าว มาวางขายให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจทหารชายแดนที่ประจำอยู่ในพื้นที่ก็เปลี่ยนเป็นตลาดที่มีสินค้าหลากหลายชนิด ตอบสนองแรงงานข้ามชาติและแรงงานในท้องถิ่น ตลอดจนกิจกรรมการค้าขายแลกเปลี่ยนข้ามพรมแดนที่ขยายตัว

ไม่เพียงการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าข้ามพรมแดนเท่านั้นที่เติบโต ภาคการผลิตบริการ อย่างเช่นธุรกิจที่พักและสถานเริงรมย์ ยามค่ำคืนก็ขยายตัวควบคู่ไปพร้อมด้วยเช่นกัน มีชาวบ้านหลายรายที่ผันตัวเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเอสเอ็มอี และเปิดร้านร้านอาหารโอเคตามแนวถนนท่าลี่-ปากห้วย สถานบริการที่ขยายตัวขึ้นนี้นำมาซึ่งการเดินทางข้ามพรมแดนเข้ามาทำงานของหญิงสาวชาวลาวในร้านอาหารโอเคดังกล่าว ชายแดนปากห้วยยามค่ำคืนจึงไม่ได้หลับใหล เพราะขวัคไขว่ไปด้วยรถบรรทุกทุกไมล์ขนถ่ายสินค้า แรงงาน นักท่องเที่ยวยามราตรี ตลอดจนการรักษาความสงบเรียบร้อยของภาครัฐที่คอยตรวจตราปัญหาที่จะเกิดขึ้น

แต่เมื่อด่านพรมแดนย้ายไปตั้งอยู่ ณ พื้นที่แห่งใหม่ในปี พ.ศ. 2547 ปฏิบัติการข้ามพรมแดนในชุมชนบ้านปากห้วยได้ซบเซาลงเรื่อยๆ โรงงานแปรรูปและโกดังเก็บไม้ถูกทิ้งร้างย้ายการลงทุนออกไปจากชุมชน ตัวอย่างเช่น ธุรกิจการค้าไม้ของ “คุณนายกาหลง” ที่เคยมีโกดังกักเก็บและโรงงานแปรรูปไม้กระจายอยู่ในชุมชนมากที่สุดก็ย้ายไปลงทุนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี และน่าน เป็นต้น นอกจากนี้ ด่านพรมแดนที่เกิดขึ้นใหม่ยังมาพร้อมกับกฎระเบียบในการข้ามพรมแดนสำหรับสินค้าบางประเภทมีความยุ่งยากมากขึ้น (มีข้อสังเกตว่าการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในการข้ามพรมแดนดังกล่าวสัมพันธ์กับการออก “กฎกระทรวงกำหนดการใช้ที่ดิน” ที่กำหนดให้พื้นที่ชายแดนท่าลี่เป็นพื้นที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า (กฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมจังหวัดเลย พ.ศ. 2558, 2558)) เช่น ไม้ลาวที่นำเข้ามาไม่สามารถนำมาทั้งท่อนต้องแปรรูปก่อนนำเข้ามา ข้าวโพดจากเดิมที่สามารถนำข้ามฝั่งได้ทั้งฝักและนำมาสีเป็นเม็ดในฝั่งไทยก็ถูกสั่งห้าม หรือมันสำปะหลังที่สามารถขนส่งข้ามแดนได้ทั้งหัวก็เปลี่ยน

มาเป็นมันเส้นแทน (สงกรานต์ จำรูญศิริ, 2562, สัมภาษณ์) จึงยังทำให้ชุมชนปากห้วยซึ่งเคยเป็นใจกลางชายแดนหมดความสำคัญลงไป

ปฏิบัติการข้ามพรมแดนในชุมชนบ้านปากห้วยที่ขบเซากระทบต่อกลุ่มแรงงานที่เคยมีเศรษฐกิจสัมพันธ์กับชายแดน นับตั้งแต่แรงงานขนถ่ายสินค้าและแปรรูปไม้ที่เมื่อการค้าขายข้ามพรมแดนหยุดชะงัก ชาวบ้านต่างหันมาพึ่งพิงการเกษตรเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว โดยชาวบ้านจะปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน และทำไร่ทำสวนเพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ครัวเรือน พืชเศรษฐกิจที่ชาวบ้านนิยมปลูกจะเลือกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เช่น สภาพพื้นที่ราบชาวบ้านมักนิยมปลูกมันสำปะหลัง แต่ถ้าหากพื้นที่ที่มีความลาดชันชาวบ้านจะปลูกลูกเดือย และข้าวโพด โดยปลูกพืชไร่เหล่านี้ควบคู่ไปพร้อมกันกับการทำนาในรอบหนึ่งปี นอกจากนี้ในช่วงที่พื้นที่นาว่างเว้นจากการปลูกข้าวจะถูกใช้ปลูกข้าวโพดหรือถั่วเหลืองซึ่งเป็นพืชระยะสั้นเพื่อรอระยะเวลาของฤดูกาลทำนาครั้งใหม่ นอกจากนี้พืชไร่ยังมีพืชสวน เช่น มะขามหวานที่ได้รับความนิยมจากชาวบ้านอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา และคงไม่ใช่แค่ชาวบ้านในชุมชนปากห้วยเท่านั้นที่นิยมปลูก คงรวมถึงชาวบ้านทั่วจังหวัดเลยด้วย เนื่องจากได้มีการบรรจุ “มะขามหวาน” ไว้ในงาน “ดอกฝ้ายบานมะขามหวานเมืองเลย” ซึ่งเป็นงานกาชาดประจำจังหวัด ถัดมาอีกประมาณหนึ่งทศวรรษ พืชเศรษฐกิจที่เป็นที่นิยมสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันคือ “ยางพารา” มีชาวบ้านปากห้วยประมาณ 10 ครัวเรือนที่ผันตัวเองมาเป็นชาวสวนยาง แต่จากสถานการณ์ราคาพืชผลการเกษตรทั้งข้าว มันสำปะหลัง และยางพารา ที่ต่างย่ำแย่ทำให้ชาวบ้านต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตในหลายรูปแบบเพื่อลดต้นทุน เป็นต้นว่าชาวสวนยางพาราที่มีสวนยาง 10-20 ไร่ อยู่ได้ด้วยการลดการดูแลรักษาใส่ปุ๋ยน้อยลง จากเดิมที่เคยใส่ปุ๋ยปีละสองรอบก็ลดให้เหลือเพียงรอบเดียว ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักแทนแรงงานจากการจ้าง ปรับเปลี่ยนการผลิตยางแผ่นเป็นการกรีดยางแล้วขายยางเป็นยางก้อน เพื่อลดการใช้แรงงาน ส่วนชาวไร่มันสำปะหลัง ชาวบ้านต้องใช้ที่ดินที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุดที่สุด คือ ในขณะที่มีการเก็บเกี่ยวถ่อนหัวมันสำปะหลังออกจากแปลงปลูก ก็ปักซากิ่งไล่ตามไป หรือแม้กระทั่งขวานาที่ปลูกข้าวก็มีการเปลี่ยนจากนาดำเป็นนาหว่าน มีการใช้เครื่องจักรเช่นรถเกี่ยวข้าวเข้ามาทดแทนแรงงานราคาแพง แรงงานชาวลาวลาวที่เคยข้ามมารับเหมาในการดำนาเกี่ยวข้าวก็แทบไม่มีแล้วในปัจจุบัน (สงกรานต์ จำรูญศิริ, 2562, สัมภาษณ์) เมื่อประกอบเข้า

กับการจ้างงานในกิจกรรมเศรษฐกิจชายแดนที่เคยเป็นรายได้เสริมที่หดหายไปแล้วนั้น
หนทางการดำเนินชีวิตของชุมชนชายแดนปากห้วยที่มีจึงเหลืออยู่ไม่มาก

อนึ่ง ความชอบของเศรษฐกิจชายแดนสัมพันธ์กับภาคการผลิตบริการทั้งธุรกิจเอส
เอสและสถานเริงรมย์ยามค่ำคืนในพื้นที่ด้วยที่ต่างปิดตัวลงหรือไม่ก็ย้ายสถานบริการ
ไปยังพื้นที่ด้านพรมแดนแห่งใหม่ไปโดยปริยาย

3.2 จากชายขอบรอบนอกสู่ใจกลางของชายแดน : กรณีชุมชนบ้าน นากระเซิง

บ้านนากระเซิงซึ่งเป็นที่ตั้งด้านพรมแดนแห่งใหม่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลอาฮี
อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ตรงข้ามกับบ้านเมืองหมอ แขวงไชยเซบูลี ของสปป.ลาว ห่าง
จากชุมชนบ้านปากห้วยที่ตั้งด้านพรมแดนแห่งเดิมไปทางทิศตะวันตกประมาณ 10
กิโลเมตรและห่างจากตัวอำเภอท่าลี่ประมาณ 20 กิโลเมตร นากระเซิงมีที่มาจาก “นา
กระเสิง” ซึ่งใช้เรียกพื้นที่นาข้าวที่ใช้เล่น “เส็งกลอง” ในเทศกาลสงกรานต์ ของชาว
ท่าลี่ในอดีต ต่อมาเมื่อมีการตั้งบ้านแปงเมืองจึงใช้นามที่ว่าเป็นชื่อหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม
ตามด้วยสภาพการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านกับภายนอกนั้นค่อนข้างทุรกันดาร ถนนมี
สภาพเป็นลูกรัง ที่เต็มไปด้วยฝุ่นละออง ตลอดจนเมื่อมีรถยนต์วิ่งผ่าน จึงมีชาวบ้าน
บางท่านกล่าวถึงชื่อหมู่บ้านว่ามาจากใครเข้ามาหมู่บ้านนี้แล้วก็ “เซิง” เพราะสัญจรไป
มาลำบาก (บุญมา อุณา, 2562, สัมภาษณ์; สมธิวิฑิตคุณ พระครู, 2562, สัมภาษณ์)

ก่อนที่จะมีการสร้างสะพานและด่านพรมแดน แม้หมู่บ้านนากระเซิงจะตั้งอยู่
บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเหือง ซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างไทยและลาว แต่เมื่อพิจารณาจาก
เครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการข้ามพรมแดนในพื้นที่แห่งนี้คงเปรียบได้กับ
ชายขอบรอบนอกของชายแดน (Outer Borderland) ซึ่งอิทธิพลของชายแดนไม่ได้
เข้มข้นนัก ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่แสดงให้เห็นว่านับตั้งแต่การ
เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของ สปป.ลาว ในช่วงปี พ.ศ. 2518 ความสัมพันธ์ทาง
เศรษฐกิจสังคมของชาวบ้านนากระเซิงและบ้านเมืองหมอที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามได้ลด
น้อยลง และถึงแม้ในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลของทั้งสองประเทศจะอนุญาตให้มี “จุด
ผ่อนปรน” เพื่อใช้ติดต่อสัมพันธ์ของผู้คนชายแดน แต่ปฏิบัติการข้ามพรมแดนในพื้นที่
แห่งนี้มีไม่มาก เจ้าหน้าที่ประจำการในจุดผ่อนปรนบ้านนากระเซิงให้ข้อมูลว่าจุดผ่อน
ปรนจะอนุญาตให้มีการข้ามพรมแดนไปมาในช่วงวันเสาร์ที่สองและที่สี่ของทุกเดือน

โดยจะมีเรือข้ามฟากฝั่ง สปป.ลาวรับชาวลาวข้ามมาส่งยังฝั่งไทย และจะมีเรือจากฝั่งไทยซึ่งเป็นเรือของคณะกรรมการหมู่บ้านนากระเซ้งข้ามไปส่งเมื่อถึงเวลากลับ การข้ามพรมแดนมีเพียงชาวลาวเท่านั้นที่ข้ามมาซื้อข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และรักษาพยาบาล สำหรับชาวไทยไม่นิยมข้ามไป โดยจำนวนผู้คนที่เดินทางข้ามพรมแดนแม่น้ำเหืองแต่ละครั้งมีประมาณ 10-15 คน ในส่วนการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าข้ามพรมแดนแทบจะไม่ปรากฏเพราะชุมชนทั้งสองฝั่งไม่ได้เป็นชุมชนขนาดใหญ่หรือมีสินค้าที่สำคัญ และไม่มีเส้นทางเชื่อมต่อกันที่สะดวกทำให้ความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจขายแดนแทบไม่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของชาวบ้านเลย มีเพียงความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะของการร่วมพิธีกรรมบุญประเพณีในรอบปีเท่านั้น ที่ชาวบ้านยังคงส่ง “ใบฎีกา” หรือ หนังสือเชิญให้เข้าร่วมงาน (นิต ราชวงษา, 2562, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีลักษณะชายขอบรอบนอกของชายแดน แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศอิทธิพลของชายแดนก็อาจส่งผลกระทบอย่างฉับพลันต่อชีวิตชาวบ้านนากระเซ้งไม่ต่างจากพื้นที่ชายแดนลักษณะอื่นๆ ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ข้อพิพาทเรื่องดินแดนไทย-ลาวกรณีบ้านร่มเกล้า อำเภอชาติการ จังหวัดพิษณุโลก ในปี พ.ศ.2531 ที่ชาวบ้านนากระเซ้งต้องเผชิญกับความตึงเครียด ความเสี่ยงต่อสวัสดิภาพและความปลอดภัย เพราะทั้งไทยและลาวต่างเข้ามาตรึงกองกำลังทหารและตำรวจชายแดน ควบคุมพื้นที่ตลอดสองฝั่งแม่น้ำเหืองซึ่งเป็นแนวเขตอธิปไตยของทั้งสองชาติ (บุญมา อุ่นมา, 2562, สัมภาษณ์)

แต่เมื่อมีการสร้างสะพานและด่านพรมแดนในช่วงปี พ.ศ. 2546 โดยที่ชาวบ้านแทบไม่ทราบมาก่อนเลยว่าหมู่บ้านของตนจะกลายเป็นที่ตั้งสะพานและด่านพรมแดน เนื่องจากเป็นรับรู้กันดีในท้องถิ่นว่าการข้ามพรมแดนและด่านพรมแดนที่สำคัญนั้นอยู่ในพื้นที่บ้านปากห้วยซึ่งห่างจากตัวหมู่บ้านออกไปประมาณ 10 กิโลเมตร (ปรีชา อุ่นมา, 2562, สัมภาษณ์) ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในหมู่บ้านในหลายด้าน ความเปลี่ยนแปลงอย่างแรก คือ ถนนที่ใช้สัญจรไปมาระหว่างบ้านนากระเซ้งกับพื้นที่ภายนอก เดิมที่มีสภาพทุรกันดารเป็นหลุมเป็นบ่อ ตลอบบอวนไปด้วยฝุ่นควันเมื่อรถยนต์วิ่งผ่านได้ถูกพัฒนาเป็นถนนลาดยางเพื่อรองรับการขนส่งที่เพิ่มจำนวนขึ้น แต่ในช่วงแรกนี้ชาวบ้านต้องเผชิญกับขบวนรถบรรทุกขนส่งสินค้าวิ่งผ่านหมู่บ้านทั้งวันทั้งคืน ยิ่งในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวโพดซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจข้ามแดนที่สำคัญด้วยแล้ว

จะมีรถบรรทุกขนาด 10-20 ตัน วิ่งผ่านหมู่บ้านจนชาวบ้านอดทนไม่ไหวต้องร้องเรียนไปยังทางการก่อนที่จะมีการแก้ไขปัญหโดยการตัดถนนเลี้ยวออกไปจากเขตของชุมชน สถานการณ์จึงคลี่คลาย (จำเนียร เทพน้อย, 2562, สัมภาษณ์)

ความเปลี่ยนแปลงประการต่อมาที่เป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านถนนหนทางมาสู่ชุมชน คือ การเกิดขึ้นของตลาดนัดขายแดนในทุกๆ วันเสาร์เพื่อดึงดูดผู้คนจากสองฟากฝั่งลำน้ำเหืองให้เข้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน มีชาวบ้านนากระเซิงประมาณ 40 ครัวเรือนที่ผันตัวไปเป็นพ่อค้าแม่ค้าเสื้อผ้า และอาหารปรุงสำเร็จ และมีชาวบ้าน ประมาณ 30 คนที่ยึดอาชีพขับสามล้อรับจ้างขนส่งผู้คนและสินค้าข้ามด่านเพิ่มเติมรายได้ที่มาจากการผลิตในภาคการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก (พาด จันทรพานิช, 2562, สัมภาษณ์) ซึ่งการค้าขายและการเคลื่อนไหลไปมาของผู้คน สินค้า ข้ามพรมแดนในชุมชนบ้านนากระเซิงที่มีมากขึ้นนี้ยังก่อให้เกิดธุรกิจที่สัมพันธ์กับการเดินทางอย่างเช่นธุรกิจเกสต์เฮาส์และโรงแรมที่พักด้วย โดยในบ้านนากระเซิงมีแหล่งบริการที่พักเกิดขึ้นในชุมชนสามแห่งซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าของ ข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่าในช่วงเทศกาลวันหยุด เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ จะมีคนมาใช้บริการมากเป็นพิเศษ แต่ในช่วงเวลาปกติจะมีผู้มาใช้บริการไม่มากนัก (ปริชา อุ่นมา, 2562, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการสร้างสะพานและด่านพรมแดน ชาวบ้านนากระเซิงยังมีความพยายามในการผลักดันสถานที่สำคัญในชุมชนให้กลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวชายแดนขึ้นอีกด้วย โดยได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ “ภูฮวก” (ไผ่ลวก) ภูเขาด้านทิศใต้ของหมู่บ้านให้เป็นจุดชมวิวและพักผ่อนพร้อมกับเปลี่ยนชื่อจากภูฮวกที่หมายถึงภูเขาซึ่งอุดมไปด้วยไม้ไผ่ลวกเป็น “ภูชมลาว” อันสื่อความถึงการเป็นภูเขาที่เมื่อขึ้นไปบนยอดแล้วสามารถมองเห็นทัศนียภาพของประเทศไทย สปป.ลาว ได้โดยรอบ (ปริชา อุ่นมา, 2562, สัมภาษณ์) ขณะเดียวกันยังมีความพยายามปรับเปลี่ยนตลาดนัดขายแดนที่มีอยู่ให้เป็น “ตลาดนัดล้านช้าง” อันเป็นการสื่อความหมายให้ผู้คนทั่วไปรับรู้ว่าเป็นพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นดินแดนของอาณาจักรล้านช้างมาก่อนในอดีตกาล เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้คนให้เข้ามาจับจ่ายใช้สอยและเที่ยวชม ตลอดจนตอกย้ำการเป็นชุมชนชายแดนให้โดดเด่น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าขอบเขตของรัชชาติที่ถูกกำหนดอย่างแน่นอนตายตัวบนแผนที่และได้รับการยอมรับจากกฎหมายระหว่างประเทศจากการปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในปีพ.ศ.2449 นั้น ได้ส่งผลให้ด้านพรมแดนเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้นชายแดนท่าลี่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของ สปป.ลาวในปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมา พร้อมกันนั้นยังทำให้ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งด้านพรมแดนได้กลายเป็นพื้นที่ซึ่งมีพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้นชายแดนปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงโดยเป็นแรงงานขนถ่ายและแปรรูปสินค้า ผู้ประกอบการค้าปลีกและการขนส่ง ลงทุนธุรกิจบริการที่พัก สถานบันเทิงเรีงมย์ รวมถึงขับเคลื่อนความเป็นชายแดนให้มีความโดดเด่น อย่างไรก็ตามจากปรากฏการณ์การปรับตัวของผู้นชายแดนท่าลี่ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านมีหนทางที่จะเลือกตอบสนองความเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก อีกทั้งผลประโยชน์ที่ได้รับถือว่าเป็นส่วนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ สิ่งสำคัญก็คือคนชายแดนแทบไม่ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจทางการพัฒนาชายแดนซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตน เห็นได้ชัดจากกรณีการเปลี่ยนแปลงด้านพรมแดนท่าลี่ในปี พ.ศ.2547 เป็นต้น

จากอิทธิพลของด้านพรมแดนท่าลี่ จังหวัดเลยที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งด้านพรมแดนที่ว่่านี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาพื้นที่ชายแดนอื่นๆ เช่น กรณีเมืองมุกดาหารที่งานวิจัยของทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์ และบัญชา พุฒินากุลพบว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนที่เกิดจากการเชื่อมโยงเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออกตะวันตก (East West-Economic Corridor : EWEC) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพภายในเมืองและพื้นที่โดยรอบ เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคการผลิตและภาคบริการในเมืองเพิ่มมากขึ้น(ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์ และ บัญชา พุฒินากุล, 2556) หรือ กรณีเมืองนครพนมที่ วิศรุต รัชกุล และณัฐภูมิ ปรียานิตย์พบว่าการเปิดใช้งานสะพานมิตรภาพได้เปลี่ยนเมืองนครพนมจากการเป็นเมืองการเกษตรและพักอาศัยสู่การเป็นเมืองการค้าชายแดน พื้นที่พาณิชย์ใจกลางเมืองถูกปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (วิศรุต รัชกุล และณัฐภูมิ ปรียานิตย์, 2557)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการปรับตัวของคนชายแดนท่าลี้กลับพบว่าชาวบ้านมีหนทางที่จะเลือกตอบสนองความเปลี่ยนแปลงไม่มากนักซึ่งแตกต่างกับการศึกษาศักยภาพในการปรับตัวของคนชายแดนในพื้นที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจในการเชื่อมต่อการค้าในระดับภูมิภาคอย่างเช่น การศึกษาชายแดนในบริเวณสามเหลี่ยมทองคำที่แอนดรู วอร์คเกอร์พบว่าผู้คนชายแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกแม่ค้าชายแดนไทยลาวมีศักยภาพในการต่อรองอำนาจและผลประโยชน์ผ่านเครือข่ายการค้าและกระแสโลกาภิวัตน์ (Walker, 1999) หรือ การศึกษาของจักริช สังขมณี ที่พบว่ากลุ่มพ่อค้าแม่ค้าทางเรือระยะไกลในแม่น้ำโขงเป็นตัวแสดงสำคัญที่ไม่ยอมจำนนต่อโครงสร้างทางการค้าแบบใหม่ที่มาพร้อมกับรัฐชาติและการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยที่พยายามหาช่องโหว่ของพรมแดนและนิยามเส้นเขตแดนซึ่งจักริชเรียกว่า “นทีที่ศน์ชายแดน”(Border Riverscape) ขึ้นมาใหม่(Sangkhamanee,2006) เป็นต้นทั้งนี้ความแตกต่างดังกล่าวอาจเนื่องมาจากการที่ชายแดนท่าลี้ จังหวัดเลยมีความเข้มข้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การค้าขายและการเคลื่อนไหวไปมาของผู้คน สินค้า และวัฒนธรรมข้ามพรมแดนน้อยกว่าเนื่องจากไม่ได้เป็นพื้นที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจในการเชื่อมต่อการค้าในระดับภูมิภาคจึงทำให้ช่องทางการต่อรองอำนาจและผลประโยชน์มีน้อยกว่าตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

ในบริบทเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ที่การเคลื่อนไหวของทุนสินค้า ผู้คนข้ามพรมแดนของรัฐอย่างเข้มข้นเพื่อเชื่อมโยงกับระบบทุนนิยมโลก พร้อมกับการทำให้ชายแดนเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่ซึ่งมีพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม นโยบายการพัฒนาชายแดนที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนชายแดนด้วย ซึ่งที่ผ่านมาการพัฒนาชายแดนถูกกำหนดจากศูนย์กลางอำนาจเป็นส่วนใหญ่และละเลยผู้คนที่กำลังเติบโตและดำเนินชีวิตในพื้นที่ชายแดนไป

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงกำหนดด้านศุลกากรและด้านพรมแดน. (2560,13 พฤศจิกายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 118 ก.หน้า1-30.

กฎกระทรวงให้บังคับใช้ผังเมืองรวมจังหวัดเลย พ.ศ.2558. (2558, 8 กรกฎาคม).

ราชกิจจานุเบกษา.เล่มที่132 ตอนที่ 59 ก.หน้า1-12

กรมศิลปากร. (2545). นิทานเรื่องขุนบรมราชา พงศาวดารเมืองล้านช้าง.**ประชุม**

พงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 9.กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

กรมศิลปากร.(2529). **จารึกในประเทศไทยเล่ม 5.** กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ
กรมศิลปากร.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2554). ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึก

ความเข้าใจ และแผนที่ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียน

เพื่อนบ้าน: กัมพูชา ลาว พม่า มาเลเซีย.กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา

สังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์.

ทวีศักดิ์ ตั้งปฐมวงศ์ และ บัญชา พุฒินากุล.(2556). ผลกระทบของการพัฒนาเส้นทาง

ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกที่มีต่อประชาชนในเขตเทศบาลเมือง

มุกดาหาร. Proceedingsการประชุมทางวิชาการ “นเรศวรวิจัย” ครั้งที่

9. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ด้านศุลกากรท่าลี่. (2562, 30 มิถุนายน). สถิตินำเข้า-ส่งออก.สืบค้นจาก

<http://thali.customs.go.th>

ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). **กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายของชาติ.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.

นันทิดา พวงทอง (2547, 8 พฤศจิกายน). สะพานมิตรภาพแม่น้ำเหือง ประตุสู่

เศรษฐกิจยั่งยืนไทยลาว. คมชัดลึก. น.14

ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องการเปิดจุดผ่านแดนถาวรด้านอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย.

(2536, 12 มีนาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่110 ตอนที่ 29

ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องการเปิดจุดผ่านแดนถาวรสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำ

เหืองไทย-ลาว บ้านนากระเซ็ง ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย.(2547,29 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่121.ตอนพิเศษที่122ง.หน้า18.

- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี.(2545). ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ. **สังคมศาสตร์**,15 (1),1-16
- ยศ สันตสมบัติ. (2551). **อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐบาลในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ยศ สันตสมบัติ. (2555). **ชนชายแดนกับการก้าวข้ามพรมแดน**. เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิศรุต รัชกุล และณัฐภูมิ ปริยนิติย์. (2557). การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชุมชนเมืองชายแดน อันเนื่องมาจากสะพานมิตรภาพไทยลาว เมืองนครพนม. **เมืองและสภาพแวดล้อม**. 5(4),39-54
- สงวน โชติรัตน์.(2515).**ประชุมตำนานล้านนาไทย**. กรุงเทพฯ: ป.ทีศนาธิการพิมพ์. สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2562, 30 มิถุนายน). **นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน**. สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?filename=esdps&nid=6211.
- แอมอนิเย,เอเจียน.(2539). **บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ.2438**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Baud,M.,& Van Schendel,W. (1997). Toward a Comparative History of Borderlands. **Journal of World History**. 8(2), 211-242
- Sangkhamanee, J. (2006). **Border Riverscape: Negotiating Space and Identity Construction of the Long-distance River Traders Under the Mekong Subregional Trade Regime**. (Master'thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Walker, A.(1999). **The Legend of the Golden Boat : Regulation, Trade**

and Traders in the Borderlands of Laos, Thailand, China, and
Burma . Honolulu : University of Hawaii Press.

การสัมภาษณ์

จำเนียร เทพน้อย. อส.ด่านพรมแดนบ้านนากระเซิง. (2561, 22 มิถุนายน). สัมภาษณ์
นัย ภาจำรงค์.ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านปากห้วย(2562, 22 มิถุนายน). สัมภาษณ์
นิต ราชวงษา.อส.ประจำจุดผ่อนปรนบ้านนากระเซิง. (2562, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์
บุญมา อุ่นมา.ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านนากระเซิง. (2562,6 มิถุนายน). สัมภาษณ์
ปรีชา อุ่นมา.ผู้นำชุมชนบ้านนากระเซิง. (2562, 22 มิถุนายน). สัมภาษณ์
พระครูสุเมธวิฑูคุณ. เจ้าอาวาสวัดบ้านนากระเซิง. (2562, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์
พาด จันทร์พานิช.สามล้อเครื่องด่านพรมแดนบ้านนากระเซิง (2561, 22 มิถุนายน).

สัมภาษณ์

ยุทธจักร ปัญญาคำ.ชุดปฏิบัติการทหารพรานบ้านนากระเซิง.(2562, 7 มิถุนายน).

สัมภาษณ์

สงกรานต์ จำรูญศิริ.ผู้นำชุมชนบ้านปากห้วย. (2562, 22มิถุนายน). สัมภาษณ์

Translated Thai References

Announcement of the Ministry of Interior, the Opening of Hueng River
Thai-Laos Friendship Bridge at Nakraseng Village Arhee
Subdistrict Thali District Loei Province. (2004, September 29).

Ratchakitchanubeksa.Vol 121.Part 122Ng.p18.

Announcement of the Ministry of Interior, the Opening of the Border
Checkpoint in Tali District Loei Province. (1993, March 12).

Ratchakitchanubeksa. Vol 110.Part 29.p7.

Aymonier,E. (1996).**Voyage dans Le Loas Tome Premier 1985.**

Chiangmai: Social Research Institute, Chiangmai University.

Chotirat,S.(1972). **Myths of Lanna Thai.** Bangkok: P.Tisanak Printing.

- Fine Art Department. (1986). **Inscription in Thailand Vol 5**. Bangkok: National Library of Thailand, Fine Art Department.
- Fine Art Department. (2002). **The Story of Khun Borom: Lan Xang Chronicle. The Chronicle of Royal Golden Jubilee Edition Vol. 9**. Bangkok: Fine Art Department.
- Kasetsiri, C. (2001). *Collected Treaties, Conventions, Agreement, Memorandums of Understanding and Maps Between Siam, Cambodia, Laos, Burma, Malaysia*. Bangkok: Social Science and Humanities Textbooks Foundation.
- Laungaramsri,P. (2002). Border Crossings and the Question of Identities, Culture, Space and Nation-ness. **Journal of Social Science**, 15 (1),1-16.
- Ministerial Regulations, the Enforcement of Loei City Plan,2015. (2015, July 8). **Ratchakitchanubeksa**. Vol 132.Part 59K.pp1-12.
- Ministerial Regulations, the Customs and Border checkpoints Regulations. (2017, November 29). **Ratchakitchanubeksa**. Vol 134.Part 118K.pp1-30.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019, June 30). **Definition of Term Related to Border Trade**. From http://www.nesdb.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?filename=esdps&nid=6211.
- Puangthong, N. (2004, November 8). Hueng River Friendship Bridge: Gateway to the Sustainable Economy of Thai, Laos. Komchadluek.
- Ratchanagool ,V.and N.(2014). Preyawanit, A Study of Physical Transformation of a Border City Impacted by the Thai-Laos Friendship Bridge Project, Nakorn Panom City. **City and Environment**. 5(4),39-54.

- Santasombat, Y. (2012). **Border People and Border Crossing**. Chiangmai: Biodiversity and Indigenous Knowledge for Sustainable Development Centre, Faculty of Social Science, Chiangmai University.
- Santasombat, Y. (2008). **Power Space and the Identities of Ethnic: Cultural Politics of Nation-State in Thailand**. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Tangpathomwong, T. and Putwanakul, B. (2013). The Impact of Development East-West Economic Corridor on People in Mukdahan Municipality. **Proceeding of The 7th Naresuan Research Conference**. Phitsanulok : Naresuan University.
- Thali Customs House. (2019, June 30). **Import -Export Data**.
<http://thali.customs.go.th>
- Winichakul, T. (2013). **Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation**. Bangkok: Read Prees.

Interview

- Jamroonsiri, S. Community Leader. (2019, June 22). Interview.
- Jantapanich, P. Tricycle Driver in Nakraseng Border Checkpoint. (2019, June, 22). Interview.
- Pajamnong, N. Elderly People in Pakhoy Village. (2019, June 22). Interview.
- Panyakum, Y. Ranger Forces Company 2103, Nakraseng Village. (2019, June, 7). Interview.
- Rachvongsa, N. Volunteer Defense Corps in Nakraseng Border Checkpoint. (2019, June, 7). Interview.
- Sumthividhi, Phrakhu. The Abbot of Nakraseng Temple. (2019, June, 7). Interview.

Teonoi, J. Volunteer Defense Corps in Nakraseng Border Checkpoint.

(2019, June,22). Interview.

Unma,B. Elderly People in Nakraseng Village. (2019, June 6). Interview.

Unma,P. Nakraseng Community Leader. (2019, June 22).Interview